

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

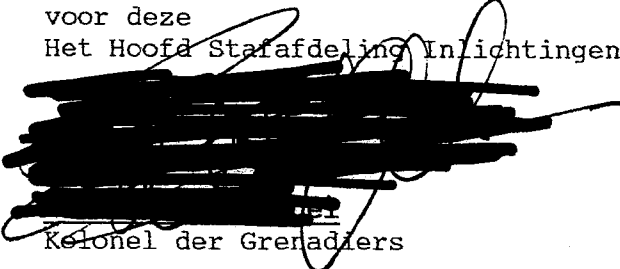
- Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/92/095/4155	29 oktober 1992

Onderwerp
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 79/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Grenadiers

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

79/92

(Afgesloten 291200 OKT 1992)

Bosnië-Herzegovina

Hoewel ook het noorden van Bosnië-Herzegovina het toneel blijft van zware gevechten rond de Servische oost-westcorridor, lijkt het zwaartepunt van de strijd momenteel verplaatst te zijn naar centraal-Bosnië. Enerzijds levert de coalitie van Kroaten en Moslims aldaar strijd met Servische gevechtsgroepen, onder andere bij Jajce. Bij deze plaats zouden volgens Kroatische media recentelijk ook Servische gevechtsvliegtuigen zijn ingezet. Hoewel inderdaad op 26 oktober weer vliegtuigen van de Servische luchtmacht in Bosnië-Herzegovina van de basis Banja Luka zijn opgestegen, waarmee zij feitelijk het vliegverbod van de VN doorkruisen, is niet bevestigd dat zij ook daadwerkelijk voor gevechtstaken zijn ingezet. In dezelfde regio is overigens nog altijd sprake van gevechten tussen Kroaten en Moslims, waarbij eerstgenoemden over het algemeen aan de winnende hand lijken te zijn.

EG-bemiddelaar Owen heeft bevestigd dat het door de VN ingestelde vliegverbod boven Bosnië-Herzegovina niet volledig wordt nageleefd. Zo zijn er op het door de Servische luchtmacht beheerste vliegveld Banja Luka geen VN-waarnemers gestationeerd en zijn er helikoptervluchten bij het veld geconstateerd. Hij benadrukte echter dat er vanaf Banja Luka sinds 13 oktober geen gevechtsvluchten hebben plaatsgevonden; dit commentaar heeft echter betrekking op de situatie van vóór 26 oktober. Owen kondigde aan de kwestie aan de orde te zullen stellen bij de Bosnisch-Servische leider Karadzic. Bij die gelegenheid zal hij ook opheldering vragen over de door Karadzic voorgestelde transfer van de vliegtuigen van Banja Luka naar "Joegoslavië", die op 23 oktober reeds voltooid had moeten zijn, maar die tot op heden niet is gerealiseerd, voor zover bekend vooral in verband met verzet van Servisch-nationalistische zijde en de betrokken vliegers.

De Bosnisch-Kroatische leider Boban heeft gemeld dat zijn eenheden de leider van de mujahedin-strijders, die aan de zijde van de Moslims vechten, krijgsgevangen hebben gemaakt. Naar verluidt gaat het om een fundamentalistisch georiënteerd militair, afkomstig uit één van de Golfstaten, die onder meer zes jaar in Afghanistan heeft gestreden. De aankondiging van Boban bevestigt eerdere Kroatische (en ook Servische) meldingen dat fundamentalistische Moslims aan de strijd in Bosnië-Herzegovina deelnemen.

Volgens meldingen van het (pro-)Servische persbureau TanJug hebben zowel de Moslims als de Kroaten tijdens hun onderlinge gevechten in centraal-Bosnië hulp gezocht bij Servische eenheden ter plaatse. De Moslims zouden zelfs de Servische commandanten hebben gepolst over mogelijke verkoop van zware wapens. Hoewel deze meldingen vermoedelijk met name beogen te tegenstellingen tussen Kroaten en Moslims te verscherpen, onderstrepen zij tevens het feit dat de onderlinge gevechten de anti-Servische coalitie ernstig verzwakken.

Een onduidelijke militaire situatie bestaat in het zuidosten van Bosnië-Herzegovina. Enerzijds melden lokale Servische commandanten dat er een tijdelijke wapenstilstand is gesloten tussen Serviërs en Kroaten. Dit bericht is echter

teggengesproken door Kroatische media, die anderzijds wel stelden dat de eerder deze week gemelde gevechten tussen Kroaten en Moslims in het zuiden zijn geluwd.

Er zijn aanwijzingen dat de Bosnische strijdkrachten een offensief voorbereiden in de vallei van de Neretva in het zuidoosten van de republiek. In deze regio is reeds geruime tijd sprake van confrontaties tussen Servische en Kroatische eenheden. De betreffende Bosnische eenheden, die in de praktijk vooral uit Moslims bestaan, kondigden evenwel aan dat het offensief met name gericht zal zijn tegen Mostar, de hoofdstad van de Kroatische gebieden in Bosnië-Herzegovina. Rond die stad, die aan de Neretva is gelegen, was juist de afgelopen dagen sprake van gevechten tussen Kroaten en Moslims. Waarschijnlijk zal het voorgenomen offensief daarom (vooral) tegen de Kroaten zijn gericht.

De Bosnische president Izetbegovic bezoekt dezer dagen een aantal Arabische en andere islamitische landen met als doel een uitbreiding van de materiële hulpverlening aan de Bosnische Moslims te bewerkstelligen. Tevens zal hij pleiten voor steun aan zijn voorstel om Bosnië-Herzegovina te ontheffen van het VN-embargo op wapenleveranties aan de voormalige Joegoslavische deelstaten. Zoals reeds eerder gemeld, is -met name op aandringen van Iran- een groot aantal islamitische landen daarvan voorstander. Ook een Amerikaanse Congrescommissie heeft een dergelijke stap onlangs wenselijk genoemd. In NAVO-kader heeft Turkije voor opheffing van het embargo gepleit. Naar verluidt zal Pakistan de kwestie formeel aanhangig maken bij de VN. Iran heeft zich reeds eerder bereid verklaard wapens te leveren aan de Bosnische Moslims.

Een korpscommandant van de Servische strijdkrachten in het noorden van Bosnië-Herzegovina heeft recentelijk gesteld dat de versterking van de Servische posities aldaar, die met name het gevolg is van de verovering van Bosanski Brod, kan leiden tot een NAVO-interventie. Hij stelde dat de NAVO hiertoe zou willen overgaan om de betrekkingen met de Arabische wereld te verbeteren. Zo'n interventie zou in zijn visie zelfs kunnen leiden tot een Derde Wereldoorlog. Dergelijke uitspraken passen in het streven van de Servische propaganda om aan te tonen dat er sprake is van een internationale samenzwering tegen Servië, waarbij het Westen met het oog op haar belangen in de islamitische wereld tot een militair optreden tegen de Serviërs bereid zou zijn.

De Servische gebieden in Kroatië en Bosnië-Herzegovina hebben nieuwe stappen ondernomen om te komen tot nauwere samenwerking. Zo zijn nadere afspraken gemaakt omtrent het opheffen van de onderlinge grens, een gezamenlijk staatsburgerschap en identieke nationale symbolen (vlag, wapen etc). Ook werd een grotere samenwerking aangekondigd op defensiegebied. Deze maatregelen vormen kennelijk de uitwerking van het vorige maand reeds aangekondigde streven naar meer onderlinge coördinatie. Met de genoemde maatregelen willen de Serviërs waarschijnlijk mede voorkomen, dat zij in geval van een vredesregeling met betrekking tot Kroatië en Bosnië-Herzegovina in beide republieken afzonderlijk tot etnische minderheid zouden worden bestempeld, waardoor uiteenlopende regelingen voor hen zouden gelden. Tevens kan de vrees een rol spelen dat hervormingsgezinde "Joegoslavische" leiders, zoals federaal premier Panic reeds heeft voorgesteld, door het opgeven van aanspraken op delen van andere republieken een aansluiting van de "Servische" gebieden bij Servië onmogelijk maken. Daartegen zouden beide gebieden zich dan gezamenlijk kunnen verzetten.

Frankrijk en Duitsland hebben aangeboden dorpen voor vluchtelingen te bouwen in Bosnië-Herzegovina, die dan onder bescherming zouden worden geplaatst van de Franse UNPROFOR-eenheden. De bedoeling van dit plan is een verbetering van de humanitaire situatie te bewerkstelligen en een verdere toestroom van Bosnische

vluchtelingen naar West-Europa te voorkomen. Een dergelijke stap zou het herstel van de oorspronkelijke bevolkingsstructuur evenwel kunnen doorkruisen en als zodanig onbedoeld de door de Serviërs bedreven etnische zuiveringen consolideren.

Internationale vredesinspanningen

De EG- en VN-onderhandelaars, Vance en Owen, hebben aan de Veiligheidsraad een ontwerp-grondwet voor Bosnië-Herzegovina gepresenteerd. Deze is opgemaakt zonder directe betrokkenheid van de strijdende partijen. Het presidentschap zal volgens dit project rouleren tussen vertegenwoordigers van de verschillende bevolkingsgroepen, evenals momenteel formeel het geval is. De centrale regering zou slechts verantwoordelijkheid dragen voor defensie en buitenlandse politiek. De overige overheidstaken worden overgedragen aan een tiental regio's, die echter niet op etnische basis gevormd zullen worden. Afscheiding van dergelijke "provincies" zal volgens deze grondwet niet zijn toegestaan. Zowel de Bosnische Serviërs als Kroaten hebben inmiddels het ontwerp verworpen, omdat de daarin vervatte bestuurlijke decentralisatie onvoldoende wordt geacht. Vermoedelijk zullen ook de Moslims het ontwerp verwerpen, omdat de decentralisatie in hun visie juist veel te ver gaat.

De reactie van de strijdende partijen op dit initiatief van Vance en Owen geeft aan dat de kansen op overeenstemming over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina nog steeds uiterst gering zijn. Vance en Owen zullen desondanks het ontwerp voorleggen aan de politieke leiding van Kroatië, Servië en "Joegoslavië", kennelijk in de hoop dat dezen de strijdende partijen in Bosnië zullen bewegen alsnog met hun ontwerp in te stemmen. De Servische media spraken van het "op koloniale wijze opleggen van een Grondwet". Dit wijst erop dat de Servische regering niet bereid zal zijn haar invloed bij de Bosnische Serviërs ten gunste van het ontwerp aan te wenden.

Vertegenwoordigers van het VN-fonds voor hulp aan kinderen (UNICEF) hebben aangekondigd dat alle strijdende partijen in Bosnië-Herzegovina van 1 tot 7 november een staakt-het-vuren in acht zullen nemen om UNICEF-functionarissen in de gelegenheid te stellen ongeveer 1 miljoen kinderen te helpen, die anders door de naderende winter in hun bestaan bedreigd zullen worden. Er zijn echter geen indicaties dat de strijdende partijen daadwerkelijk bereid zijn tot een alomvattend bestand van een week.

Servië/Montenegro

Een commissie van de Amerikaanse Senaat heeft nog eens vastgesteld dat het embargo op Servië niet effectief is; zowel over de weg als over de Donau wordt illegaal (onder meer) brandstof aangevoerd. Tegen deze achtergrond pleit de commissie voor een totaal verbod op transitoverkeer door Servië. Dit werd gepresenteerd als "het enige zinvolle alternatief voor het gebruik van geweld" om het embargo af te dwingen. Zoals reeds eerder gesteld, zal een eenzijdige verscherping van de maatregelen tegen Servië Milosevic in staat stellen opnieuw een beroep te doen op de solidariteit van de Servische bevolking tegenover de externe druk. Bovendien zou het genoemde verbod de positie van de hervormingsgezinde krachten in de federale politieke top bemoeilijken doordat dan de bevolking niet meer kan worden aangetoond dat hun vredesinspanningen de weg vrijmaken voor verlichting van de sancties.

Er zijn aanwijzingen dat Servië de sancties tegen het land ook ontduikt door de oprichting van organisaties in de door Serviërs gedomineerde gebieden in Kroatië, met name het aan de Servische provincie Vojvodina grenzende Oost-Slavonië (UNPA-oost). Deze kunnen ongehinderd handel drijven met het buitenland

en als tussenschakel dienen voor aanvoer naar Servië; met name de olie-aanvoer lijkt hiervan te profiteren.

Het Servische parlement heeft de grondwet zodanig gewijzigd, dat vervroegde presidents- en parlamentsverkiezingen binnen dertig dagen mogelijk zijn. Dit is opmerkelijk, omdat de regerende Servische socialistische partij eerder deze maand met succes een referendum hebben gehouden om een dergelijke grondwetswijziging onmogelijk te maken. Vermoedelijk wil het Servische bewind deze verkiezingen gelijktijdig laten plaatsvinden met de federale en Montenegrijnse algemene verkiezingen. Deze zullen op 20 december worden gehouden, omdat het Montenegrijnse parlement de eerder beoogde datum voor verkiezingen in die republiek een week heeft verschoven. Vermoedelijk hopen de Servische socialistische partij door gebruik te maken van vooral hun overheersing van de massamedia en door uitoefening van politieke druk een positieve verkiezingsuitslag te realiseren. Het is echter niet uitgesloten dat bij deze verkiezingen toch de machtsbasis van de socialistische partij zal worden ondergraven.

Tijdens de voorbereidingen voor deze verkiezingen kan een belangrijke rol worden gespeeld door de militia van de Servische Radicale Partij SRS (informeel aangeduid als "Chetniks"). Gedurende het afgelopen jaar zijn enkele duizenden militieleden actief geweest in Bosnië-Herzegovina. Daarbij lijken zij, stilzwijgend gesteund door Servische autoriteiten en de (voormalige) JNA, in belangrijke mate betrokken te zijn geweest bij het "etnisch zuiveren" van de Servische gebieden. Door plundering hebben veel militieleden zich daarbij kunnen verrijken. Naar verwachting zullen zij zich verzetten tegen een eventueel herstel van het Bosnische gezag over de "Servische" gebieden.

De Chetniks lijken daarnaast hun activiteiten in toenemende mate te richten op de binnenlandse situatie van Servië en Montenegro. Zij zijn ook daar betrokken bij de vervolging van etnische minderheden, met name de Kroaten, Hongaren en Albanen. In het federale en Servische parlement geeft de SRS over het algemeen steun aan de Servische president Milosevic, zeker in kwesties betreffende de toekomst van de Servische gebieden in Kroatië en Bosnië-Herzegovina. Gezien het feit dat de hervormingsgezinde tegenstanders van Milosevic op federaal niveau (president Cosic en premier Panic) zich voorstander hebben betoond van compromissen met de regeringen van Kroatië en Bosnië-Herzegovina, die onvermijdelijk gevolgen zouden hebben voor de Servische minderheden in die republieken, moet er rekening mee worden gehouden dat leden van de SRS zullen overgaan tot al dan niet gewapende acties tegen de hervormingsgezinde krachten. Het is hoogst twijfelachtig of Milosevic zich tegen dergelijke acties zou verzetten.

De vice-voorzitter van het Montenegrijnse parlement, Dizdarevic, heeft gesteld dat de opstelling van elementen binnen de Servische socialistische partij het voortbestaan van "Joegoslavië" als staat van twee gelijkberechtigde republieken in gevaar kan brengen. Hij waarschuwde dat dit tot een burgeroorlog in Servië kan leiden, waarbij ook Montenegro betrokken kan raken. Deze uitspraken geven eens te meer aan dat er ook in de Montenegrijnse leiding verzet bestaat tegen de conservatieve Servische leiding, in casu de persoon van Milosevic, en tegen de beperkte invloed van Montenegrijnse politici in de federatie.

Kroatië

De afgelopen dagen was sprake van een gespannen situatie in het zuiden van Kroatië, toen Kroatische eenheden het door de JNA ontruimde terrein tussen de havenstad Dubrovnik en het schiereiland Prevlaka innamen. De nog aanwezige Servische gevechtsgroepen werden onder vuur genomen, ook nadat zij zich hadden teruggetrokken tot over de Bosnisch-Kroatische grens. Zij dreigden als vergelding Dubrovnik weer onder (artillerie)vuur te nemen, maar dit dreigement is tot

op heden niet uitgevoerd. Inmiddels lijkt de betreffende kuststrook vast in Kroatische handen te zijn.

De recente gevechten in Bosnië-Herzegovina tussen Kroaten en Moslims hebben ook gevolgen voor de Kroatische houding ten opzichte van het internationale wapenembargo. Hoewel Kroatië formeel stelt met dit embargo in te stemmen en zegt zich er ook aan te houden, staat het vrijwel vast dat tot voor kort Bosnische eenheden onder meer bevoorradt werden vanaf Kroatisch grondgebied. Met het verslechteren van de Moslim-Kroatische relaties lijkt Kroatië nu strenger de hand te houden aan grenscontroles. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de Bosnische strijdkrachten en voor de Bosnische regering een aanvullende reden zijn om sterker aan te dringen op formele opheffing van het embargo.

Macedonië

Een vertegenwoordiger van de Servische minderheid in Macedonië zou hebben gesteld dat het correcte aandeel van deze minderheid in de Macedonische bevolking niet 2,2% is, zoals de meest recente volkstelling aangaf, maar bijna 20%. Vele Serviërs zouden door de Macedonische autoriteiten uit nationalistische overwegingen als Macedoniërs zijn geteld. Volgens de betreffende Serviër is het voor Servië van levensbelang een gezamenlijke grens te hebben met Griekenland. Op zijn minst zou Servië de controle moeten hebben over het dal van de rivier Vardar, die Servië (via Kosovo) verbindt met de Griekse havenplaats Thessaloniki. Dergelijke uitlatingen versterken de vrees voor Servische pogingen de situatie in Macedonië te destabiliseren en voor een Servisch militair optreden tegen Macedonië.

De Macedonische regering heeft aangekondigd dat met vertegenwoordigers van de Albanese minderheid (±25% van de bevolking) overeenkomsten zijn gesloten die een "vreedzaam samenleven" van etnische Macedoniërs en Albanese mogelijk moeten maken. Zo is het gebruik van de Albanese taal op scholen en bij lagere overheden toegestaan en zijn er quota overeengekomen voor etnische minderheden in overheidsfuncties, inclusief de politie. Eerder dit jaar waren in de Macedonische strijdkrachten reeds enkele etnisch Albanese militairen tot generaal gepromoveerd.

Met deze maatregelen wil Macedonië kennelijk voldoen aan internationale criteria voor diplomatieke erkenning, die onder meer garanties inhouden voor de rechten van minderheden. Zij houden echter ook verband met het streven een verslechtering van de etnische verhoudingen in Macedonië te voorkomen. De Albanese hebben de onafhankelijkheid van Macedonië tot dusverre afgewezen en streven naar volledige autonomie. Ook na de gemelde overeenkomsten verklaarden Albanese leiders dat de afspraken weliswaar de basis konden vormen voor een modus vivendi, maar dat autonomie het einddoel blijft. Bij dit alles speelt ook een belangrijke rol de vrees van de Macedonische regering dat de onrust onder de Albanese meerderheid in de aangrenzende voormalig autonome, Servische provincie Kosovo overslaat naar Macedonië.

Conclusie/voorzicht

Er zijn nog geen aanwijzingen dat de confrontaties tussen Moslims en Kroaten in Bosnië-Herzegovina op korte termijn zullen verminderen. Tegen deze achtergrond is verdere toenadering tussen Kroaten en Serviërs aannemelijk. Waarschijnlijk zal het jongste VN- en EG-ontwerp voor de politiek-staatkundige toekomst van Bosnië-Herzegovina definitief worden verworpen. Dit zal vermoedelijk een herbezinning op het vervolg van de internationale bemiddelingspogingen door de betrokken partijen tot gevolg hebben.

In tegenstelling tot eerdere verwachtingen is het nu waarschijnlijk dat op alle niveaus in Servië en Montenegro in december verkiezingen zullen worden gehouden. Vermoedelijk hopen de socialisten deze, vooral door hun overheersing van de media, in hun voordeel om te buigen. Het is echter niet uitgesloten dat bij de verkiezingen de parlementaire machtsbasis van de socialisten toch zal worden aangetast.

De Macedonische regering doet pogingen om etnische spanningen te voorkomen. Toch moet rekening worden gehouden met pogingen tot destabilisering van de politieke verhoudingen in die republiek, met name van Servische zijde.